

Рецензия

**на дисертационния труд на Снежанка Георгиева Колева,
задочен докторант в катедра Европейистика
на Философски факултет, СУ “Св. Климент Охридски”**

**за присъждане на образователната и научна степен “доктор”
в професионално направление 3.3. Политически науки (Европейистика –
Икономически изследвания на ЕС)**

**на тема „Ефективност на инструментите за защита
на потребителите на финансови услуги в Европейския съюз“**

**от проф. д.п.н. Нели Огнянова, Катедра Европейистика
Философски факултет, СУ “Св. Климент Охридски”**

Рецензията е разработена в съответствие със заповед № РД 38-259/27 май 2022 на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ проф. дфн Анастас Герджиков за утвърждаване на научно жури.

1. Общи данни

Представен е дисертационен труд със следните характеристики: общ обем 252 страници, разделен в четири глави с увод и заключение, библиография и приложения.

Работата има добре подбрана и многообразна библиография, в която са посочени близо 181 източника, разпределена по категории, на български и английски език. Прегледът на библиографията винаги е важен, защото е индикатор за обхвата и фокуса на обсъжданата теоретична рамка. В случая библиографията включва

множество нормативни актове и публикации на автори от различни предметни области.

Преобладаващата част от използваните източници са от последните пет години, което съответства на нарастващия интерес към темата и актуалността на използваните анализи.

2. Съдържание на автореферата

Представеният автореферат отразява коректно структурата и съдържанието на дисертационния труд, използваните от докторанта методи на научно изследване, практическото значение на изследването, включително изводите и научните приноси.

3. Оценка на дисертационния труд

3.1. Цели, хипотези, задачи, методи

Предметната област предоставя изключителни възможности за анализ поради сравнително многобройни слабопроучени в доктрината аспекти.

Обект на изследването е защитата на потребителите на финансови услуги в ЕС.

Авторът поддържа и обосновава изследователската теза, че въпреки детайлното законодателство в ЕС, което продължава да се развива, и множеството инструменти за защитата на потребителите на финансови услуги, тези инструменти, правила и мерки не са достатъчно ефективни и не защитават в необходимата степен потребителите на финансови услуги. Причините за това са както в самите регулации, така и в недостатъчното ниво на финансова грамотност на населението.

Предмет на изследването е ефективността на инструментите за защита на потребителите на финансови услуги в ЕС.

Целта на изследването е на базата на количествен анализ и емпирични изследвания да се установи ефективността на отделните инструменти за защита на потребителите на финансови услуги в ЕС.

В методологично отношение работата се опира на два основни инструмента: 1) дълбочинни интервюта за политиките на ЕС в разглежданата област и 2) емпирично проучване сред потребителите за информираността им по обсъжданите въпроси. Широко се използва сравнителният метод.

3.2. Цялостност, новост, наложителност на изследването

В българската научна литература липсва подобно цялостно изследване на инструментите за защита на потребителите на финансови услуги в ЕС. Глобалната пандемия доведе до наистина небивали в историята темпове на нарастване на използването на онлайн услуги във всички сфери на обществения живот. Ползването на онлайн услуги в условията на пандемия, както и новите обстоятелства, свързани с широк спектър хибридни заплахи, осветиха критичното значение на необходимостта от защита на потребителите на финансови услуги в ЕС. В същото време, както правилно отбелязва авторът, новите обстоятелства позволиха идентифициране на пропуски и дефицити в рамката на ЕС за защита на потребителите. В този контекст изследването има несъмнена актуалност и практическа значимост.

3.3. Коментар на научните приноси

Авторът въвежда в историята на развитието на защита на потребителите на финансови услуги (Първа глава), изследва отделните инструменти за защита на потребителите на финансови услуги (Втора глава), анализира политиките за защита на потребителите на финансови услуги в ЕС (Трета глава) и в края на работата предлага емпиричен анализ на ефективността на отделните инструменти за защита на потребителите на финансови услуги в ЕС, както и оценка на ефективността на отделните инструменти (Четвърта глава). Дисертацията има и приложно-практическо значение, защото предлага изводи за състоянието на политиката за защита на потребителите на финансови услуги в ЕС и в България и препоръки за изготвяне на цялостна рамка за защита на потребителите на финансови услуги в България, както и препоръки за подобряване на правната рамка на ЕС.

Приемам научните приноси, обосновани и аргументирани обстойно от автора. Ще обърна внимание на някои приносни моменти в отделните глави, като поставя акцент върху правната проблематика в тази иначе мултидисциплинна работа.

Правната рамка за защита на потребителите на финансови услуги в ЕС е разгледана обстойно. В началото се прави обзор на основните права на потребителите, като се разграничават две полета в проблематиката: уредба с хоризонтален характер и секторно законодателството.

В първото предметно поле (хоризонталната уредба) се анализират нелоялните търговски практики и сравнителна и подвеждаща реклама; услугите, свързани с информационното общество, електронната търговия, плащанията по електронен път и трансграничните плащания; договорите за продажба от разстояние и се завършва с процедурни аспекти на защитата на потребителите на финансови услуги.

За секторното законодателство се подчертава, че то доразвива правната рамка на ЕС за защита на потребителите, отчитайки спецификите при защитата на потребителите на финансови услуги.

На тази основа се описва и анализира българското законодателство и българската институционална структура, като се подчертава водещото място на Комисията за защита на потребителите.

Особен интерес представляват сложните и все още нерешени въпроси пред европейския законодател, особено преразглеждането на Директивата за електронната търговия от 2000-та година. Директивата има ключово значение по редица въпроси, аз бих откритола отговорността за незаконно ипричиняващо вреда съдържание онлайн в ЕС. Работата е там, че директивата предхожда появата на много големите платформи и за повече от 20 години след създаването ѝ цифровите технологии са в следващата фаза от развитието си. За да отговори на технологичните и пазарни развития ЕК подготви и оповести през декември 2020 г. пакет актове (Законодателен акт за цифровите услуги/Законодателен акт за цифровите пазари), които са изключително предизвикателство и пред европейските съзаконодатели, и пред националните прилагачи органи.

Както правилно се подчертава в дисертацията, целите на тази много важна за Съюза реформа, която обаче запазва основните принципи на Директивата за електронната търговия, са цифровите права на потребителите да бъдат защитени на прага на цифровото десетилетие в ЕС, както и да се създадат равнопоставени условия за участниците на пазара с цел насърчаване на иновациите, растежа и конкурентноспособността.

Споделям напълно извода, че за да се достигне пълният потенциал от прилагане на правната рамка за защита на потребителите на финансови услуги мерки и максимални ползи за потребителите, е необходимо потребителите да притежават необходимото ниво на знания и компетентности, за да разбират ползите и характеристиките на предлаганите на пазара финансови продукти и да са в състояние да изберат най-подходящия за тях продукт, осъзнавайки последиците от техния избор.

Авторът предлага мерките, които следва да се предприемат *на национално ниво*, разпределени в три основни групи:

- *Промяна на правната рамка за защита на потребителите на финансови услуги.* „Макар правната рамка да не е оценена като основният проблем при прилагане на политиката за защита на потребителите на финансови услуги“, все пак място за развитие има – аз бих се присъединила например към предложението таксите за доставчиците да са разходоориентирани и институционалната рамка да бъде подобрена, защото според различни закони различни институции имат различни правомощия по отношение на различни продукти.

Напълно споделям акцента за необходимата *последваща оценка на въздействието на действащото законодателство и оценка на ефективността на провежданите политики* в областта на защита на потребителите на финансови услуги с цел подобряване на правната рамка. Недопустимо е последващата оценка на всеки закон да е предвидена в Закона за нормативните актове от 1973 г. и 50 години по-късно последващата оценка все да не се провежда в националното законодателство.

- *Създаване на специализиран орган за защита на потребителите на финансови услуги и концентрирането на контролните правомощия в един*

орган за оптимизиране на наличния административен капацитет и еднакво прилагане на правилата за всички участници на пазара.

- *Повишаване на финансовата грамотност на населението*, като се започне от изготвяне на рамка за компетенциите, описваща съвкупността от знания и умения, което едно лице трябва да притежава, за да бъде финансово грамотно. На база на рамката за компетентност авторът предлага да се изготвят *образователни програми*, отчитащи специфичните нужди от знания за всяка целева група и ефективността на прилагането им да се следи редовно. Според докторанта *държавата следва да има водеща роля*, но се очаква активно участие на бизнеса и неправителствения сектор.

4. Бележки и въпроси

Законодателството е изключително динамично, паралелно с изготвянето на дисертацията се развиват законодателни процедури на национално и наднационално равнище. Това несъмнено затруднява изследването, но авторът се е справил успешно с наднационалното, а и с националното законодателство като „движеща се мишена“. Може да се пожелае повече аналитичност, особено при излагане на нормативни преходи с висока сложност, като например въвеждането на законодателния пакет за цифровите услуги и цифровите пазари.

Моите въпроси са следните:

- Бихте ли коментирали значението за защитата на потребителите на финансови услуги на последното засега изменение на Закона за защита на потребителите от 2022 г., наложено от развитието на правото на ЕС за по-пълното адаптиране на разпоредбите на Закона за защита на потребителите към условията на цифровата икономика, вкл. адаптирането на дефинициите за *цифрово съдържание* и *цифрова услуга* в съответствие със споменатата в дисертацията Директива (ЕС) 2019/2161.
- Има ли според Вас възможности за по-пълноценно съчетаване на регулиране и саморегулиране (на основата на доброволно присъединяване към кодекси за поведение) в областта на защитата на потребителите на финансови услуги у нас.

5. Заключение

В заключение, въз основа на направената оценка, посочените предимства и научните приноси на дисертационния труд, подкрепям убедено присъждането на образователна и научна степен “доктор” в направление 3.3. Политически науки (Европеистика – Икономически изследвания на ЕС) на задочния докторант **Снежанка Георгиева Колева.**

27 май 2021 г.

Проф. д.п.н. Нели Огнянова